

סיון התשע"ה

בס"ד

השיעור מוקדש לעילוי נשמת מנחם אביצור בן יהודה אריה ז"ל

עונשם של דתן ואבירם

לפרשת קרח (על פי שיעורים של הרב יונתן גרוסמן והרב תמיר גרנות)

1. במדבר, ט"ז, א:

"ויקח קורח בן יצהר... ודתן ואבירם בני אליאב ואון בן פלת בני ראובן"
2. רשי על שמות ב' י"ג:

"שני אנשים עברים" - דתן ואבירם, הם שהותירו מן המן.
3. רש"י על שמות י"ח ד' (על פי שמות רבה א', ל"א על "וישמע פרעה"):

"ויצלני מחרב פרעה" - כשגילו דתן ואבירם על דבר המצרי ובקש להרוג את משה, נעשה צווארו כעמוד של שיש.
4. רש"י על שמות ד' י"ט (על פי שמות רבה ה' ד', ד"ה "ויאמר ה'"):

"כי מתו כל האנשים המבקשים את נפשך" - "מי הם? דתן ואבירם. חיים היו, אלא שירדו מנכסיהם, והעני חשוב כמת"
5. רש"י על שמות ה', כ"א (על פי שמות רבה ה' כ', ד"ה "ויכו שוטרי"):

"ויפגעו את משה ואת אהרן נצבים לקראתם ויאמרו אליהם למה הבאשתם את ריחנו בעיני פרעה ובעיני עבדיו לתת חרב בידם להרגנו" - "... ורבותינו דרשו כל נצים ונצבים - דתן ואבירם היו, שנאמר בהם "יצאו נצבים" (במדבר ט"ז, כ"ז)"
6. שמות י"ד, י"א-י"ב:

"ויאמרו המבלי אין קברים במצרים לקחתנו למות במדבר מה זאת עשית לנו להוציאנו ממצרים הלא זה הדבר אשר דברנו אליך לאמר חדל ממנו ונעבדה את מצרים כי טוב לנו עבד את מצרים ממתנו במדבר".
7. במדבר י"ד ד':

"ויאמרו נתנה ראש ונשובה מצרימה"
8. שמות-רבה ב', ה:

"שאל גוי אחד את ר' יהושע בן קרחה: מה ראה הקב"ה לדבר עם משה מתוך הסנה? אמר לו: אלו מתוך חרוב או מתוך שקמה, כך היית שואלני?! אלא להוציאך חלק אי אפשר. למה מתוך הסנה - ללמדך שאין מקום פנוי בלא שכניה".
9. פסיקתא דרב כהנא (א', ב):

"גוי אחד שאל את רבן גמליאל, אמר ליה: מפני מה נגלה הב"ה למשה בסנה? אמר ליה: אלו נגלה לו על חרוב אחד או על תאינה אחת - מה היית אומר?! אלא שאין מקום בארץ פנוי מן השכניה"
10. מ"ד קאסוטו, פירוש לספר שמות, ירושלים תשי"ב, עמ' 18:

"הסנה (הוא התות) שכיח במדבר... ניסיונות רבים ושונים נעשו כדי לבאר את עניין הסנה בהוראה סמלית, אבל ספק גדול הוא אם לכך התכוון פשוטו של מקרא"
11. מדרשים שאסף הרב מ"מ כשר, תורה שלמה, שמות פ"ג אותיות לה-סה:

"מה הסנה הזה שפל מכל אילנות שבעולם, כך ירדו ישראל למדרגה התחתונה, והקדוש ברוך הוא ירד עמהם וגאלם

מה הסנה קשה מכל אילנות שבעולם, שכל ציפור שנכנסת לתוכו אינה יוצאת מתוכו בשלום עד שמחתכת אברים אברים, כך היה שיעבודן של ישראל במצרים קשה מכל שיעבוד שבעולם

מה הסנה הזה - כשאדם מכניס את ידו לתוכו אינו מרגיש, וכשהוא מוציאה מסתרטת, כך כשירדו ישראל למצרים - לא הכיר בהן בריה, כשיצאו - יצאו באותות ובמופתים ובמלחמה

מה הסנה הזה עושין אותו גדר לגינה, כך ישראל גדר לעולם"

12. שמות ג', ב-ד :
 "וירא מלאך ה' אליו בלבת אש מתוך הסנה, וירא והנה הסנה בער באש והסנה איננו אכל... מדוע לא יבער הסנה ... ויקרא אליו א-לוהים מתוך הסנה"
 13. במדבר י"א, לג :
 "ואף ה' חרה בעם, ויך ה' בעם מכה רבה מאד"
 14. במדבר ט"ז כח-ל :
 "ויואמר משה - בזאת תדעון כי ה' שלחני לעשות את כל המעשים האלה כי לא מלבי: אם כמות כל האדם ימתון אלה ופקדת כל האדם יפקד עליהם - לא ה' שלחני: ואם בריאה יברא ה' ופצתה האדמה את פיה ובלעה אתם ואת כל אשר להם וירדו חיים שאלה - וידעתם כי נאצו האנשים האלה את ה'"
 15. בראשית ג', יט :
 "בזעת אפיך תאכל לחם עד שובך אל האדמה כי ממנה לקחת, כי עפר אתה ואל עפר תשוב"
 16. העמק דבר ט"ז, לג :
 "לא כמו קבורים, שניכר כמו אדמה חפורה בזה המקום, אבל כאן - כשנסתם הפה היו אבודים, ולא ניכר מקומם איה"
 17. בראשית ד', יא :
 "ועתה ארור אתה מן האדמה אשר פצתה את פיה לקחת את דמי אחיך מידך"
 18. אברבנאל, סוף פרק ט"ז :
 "והנה ראה משה לבקש שיהיה עונש דתן ואבירים וסיעתם בבליעת הארץ, לדונם מידה כנגד מידה: הם פשעו במה שפערו פיהם לבלי חוק לבלוע ולהשחית אדון הנביאים, להיותם בערכו נבזים ושפלים, ככה תפתח האדמה - שהיא השפל שביסודות - את פיה, ותבלע אותם"
 19. רש"י ט"ז, יב :
 "פיהם הכשילים, שאין להם אלא ירידה"
 20. במדבר ט"ז, יב-לג :
לא נעלה
 המעט פי העליתנו מארץ זבת חלב ודבש להמיתנו במדבר פי תשתרר עלינו גם השתרר!?!
 אף לא אל ארץ זבת חלב ודבש הביאתנו ותתן לנו נחלת שדה וכרם העיני האנשים ההם תנקר?!
לא נעלה! ...
 העלו מסביב למשכן קרח, דתן ואבירים... ויעלו מעל משכן קרח, דתן ואבירים מסביב ...
 וירדו חיים שאלה, וידעתם כי נאצו האנשים האלה את ה'
 וירדו הם וכל אשר להם חיים שאלה, ותכס עליהם הארץ ויאבדו מתוך הקהל"
21. רשב"ם ט"ז, יד :
 "כלל ופרט וחזר וכלל: 'לא נעלה' אמר תחילה, ואח"כ פירש למה, וחזר וכלל - לפיכך 'לא נעלה'"
 22. י' רוזנסון, דברים במדבר, ירושלים תשס"ד, עמ' 204 :
 "לפי זה עשוי להתפרש 'לא נעלה'... כאוצר בחובו את הסירוב לעלות לארץ כנען; כביכול, בסירובם לעלות למשה הם רומזים לסיבת העומק - העלייה הכפויה ממצרים"
 23. רמב"ן ט"ז, א :
 "ונגזר על כל העם [בחטא המרגלים] שיייתמו במדבר ושם ימותו. אז הייתה נפש כל העם מרה, והיו אומרים בלבם כי יבואו להם בדברי משה תקלות, ואז מצא קרח מקום לחלוק על מעשיו, וחשב כי ישמעו אליו העם."
 24. במדבר י"ג לב :
 "הארץ אשר עברנו בה לתור אתה - ארץ אכלת יושביה הוא"
 25. שמות י"ד, י"א-י"ב :
 "המבלי אין קברים במצרים לקחתנו למות במדבר"
 "כי טוב לנו עבוד את מצרים ממתנו במדבר"
 26. במדבר י"ג כ"ח :
 "אפס כי עז העם הישב בארץ..."
 27. במדבר י"ג ל"ב :
 "ויוציאו דבת הארץ אשר תרו אתה... ארץ אוכלת יושביה היא..."
 28. במדבר י"ד ב-ג :
 "ויואמרו אליהם כל העדה... לו מתנו בארץ מצרים ובמדבר הזה לו מתנו ולמה ה' מביא אותנו אל הארץ הזאת לנפל בחרב נשינו וטפינו יהיו לבז הלא טוב לנו שוב מצרימה"